

נאור של עיר

להקדים את אלוהים * האיש שרימה את המוות וקנה את התהילה * ריקוד המוות * המונולוג האינסופי עם עצמם

תרגום

וארשה

האינפורמציה המקובלת של תיאור מרד גיטו וארשה, הידועה לנו, היא ברובה אינפורמציה מתועדת על סמך עדויות של חיילים מהשורה, מיסמכים גרמניים ועד דיווח של פולנים שצפו במרידה מהעבר הפולני של העיר. לפני כארבע שנים פירס מה **חנה קראל**, ממנהיגות אירגון סו' לידאריה בפולין את סיפורה להקדים את אלוהים, שהוא תיאור ההתקוממות ב' גיטו וארשה, המובא על פני עדותו של הד"ר **מארק אדלמן**, מי שהיה אחד מסגניו של מפקד המרד, **מרדכי אני** לביץ'. אדלמן, הנחשב לקרדינלוג מפורסם בבית-החולים בלודו' — נעצר בראש שית השנה, במסגרת המעצרים שערך הגנרל **יארוזלסקי** בין מנהיגי אירגון סולידאריות.

להקדים את אלוהים הוא ספר של רא"י מתמשך אל העבר, שאותו עורכת קראל עם מארק אדלמן, המשמש כמדיום מתאר למרידה הבת-יאפשרית של גי'.

* חנה קראל — להקדים את אלוהים; עברית: משה טאובה; הוצאת אדם; 105 עמודים (כריכה רכה).

כרוי גיטו וארשה. תיאורי העבר רצופים בכניסות מתוך ההווה, המאונות את ממד האימה. גירסתו של אדלמן למעשה המרד שונה מהגירסה המקובלת. הוא מסביר: "הרי מה שאשוב זה שרינו. זה מה שהיה צריך להראות. לא לגרמנים. הם ידעו לעשות את זה יותר טוב. לעולם האחר, שלא היה עולם גרמני, היינו מוכרחים להראות. אנשים חשבו תמיד שלירות זו הגבורה הגדולה ביותר. אז ירינו."

תיאורו של מפקד המרד, בפי סגנו,

מדור מיוחד המוקדש ליום השואה

שונה מספרי ההיסטוריה, והוא מתאר כך: "הוא היה קצת ילדתי בשאיפה הזאת, אבל הוא בחור מוכשר, משיכלי מלא מרץ. לפני המלחמה הוא נר בשכונת פולין. אמו הייתה מוכרת דגים, כשהי' תה נשארת סחורה היתה שולחת אותו לקנות צבע אדום ולצבוע את הדימום, כיו שיראו כמו טריים..." ד"ר אדלמן מביא קטעים המסבירים באופן מדעי את המוות מרעב של יהודי גיטו: "הרופא אים בנימו ערכו מחקרים על הרעב, כי

מכאניזם הכמות ברעב לא היה נהיר אז לרפואה ומן הראוי היה לנצל את ההזדמנות שנקרתה להם..." והוא מביא סי' רה של הסברים מדעיים על תהליך המוות ברעב, מדהימים ומחרידים ביושב התיאור שלהם, מפי אדם שחווה אותם.

תיאורו של ד"ר אדלמן בהירים, נקיים ועשויים לעורר קינאת סופרים רבים, שתיאוריהם מסתרבלים כאשר עליהם לתאר סבך אנושי כסבך השואה, ההשמדה והמרידה של מלחמת העולם השנייה. הוא מתאר את הגרמנים, את היהודים ואת הפולנים בלא ריגשתי. הוא מתאר את ההכנות למרד, את האספקטו היתודי ואת הבודדים שחוו את כל אלה בקירבתו כבני-אדם תלת-מימדיים. בין השורות מבצבצת הערך של תנועת השומר הצעיר, שתוכניה היו מחוללי המרד בגיטו וארשה. ערך ההגשמה העצמית, המשמש נר לד"ר אדלמן, בחייו במפקדת המרד, וב' חייו שלאחר המלחמה, כרופא המתמחה בניתוחי לב.

ד"ר אדלמן מביא בראיונות ספר שחנה קראל מביאה מפיו. שיר של משרור הגי' טו **ולאריסלאב שלנגל**, תחת הכותרת התקפת נגד, שבו הוא כותב: "השומע אתה אל הגרמנים / איך מתפללים היהודים בבת-יפרא / אחוים כידם מום או יתר. / תן לנו, אלוהים, מאבק עקוב מרם, / זכה אותנו במוות אלים..." קראל מביאה מתוך קטעי תיאורו של ד"ר אדלמן דיווח על מרד אבסורדי. מרד של מעטים מול רבים, מרד אבסורדי שבו

משתתפים אנשים המעדיפים להגשים את עצמם ולמות בין כותלי הגיטו העולה באש, במקום להימלט אל הצד הארי. שילוב ההווה בעבר המעלה פיוח הוא נהדר, בתיאור כמו: "אנרז' ויידה" היה רוצה לעשות פרט על הגיטו. הוא אימרו שהיה מצלל את הפרטים התיאוריים, ואדלמן צריך לספר בעצמו על הכל אל מול המצלמה..." או "בתשעה-עשר באפריל, ביום השנה, היו מגיעים כרגיל האוטובוסים של חברת, אירבים עם אורי' חים מחו"ל, היו יורדים מהם גברות בחליפות אביב ואזונים עם מצלמות..." אלה הם ניצולי המרד, המגיעים מכל קצוות תבל להזכיר לחבריהם ויקרייהם. כאן מתחיל ד"ר אדלמן בתיאור מאמץ הח' שיפה והגילוי של הרוגים מבין חורבות הגיטו שהושמד ונמחק בידי הנאצים — ושוב, חורה אל אימי הגיטו הלוחם על מותו ולא על חייו. חנה קראל יוצרת מקבילית של תיאור, כאשר בשאלות ל' ד"ר אדלמן היא מעבירה קו מהעבר אל ההווה, ואומרת לו: "אתה מתעורר לחיים כאמת רק משמתחיל המשיח. כשמתחיל

מראיינת קראל פירפורי הלב-יהודי

המירוץ נגד המוות..." על שולחן הניתוח חים שלו בבית-החולים, עשרות שנים אחרי המרידה בגיטו, הוא משיב לה: "אלוהים רוצה כבר לכבות את הנר, ואני חייב כהר להגן על הלהבה, לנצל היסח-דעת רגעי שלו, שתבטק עיר קצת לפחות, קצת יותר ממה שהוא התכוון..."

בסיום הספר מספר הד"ר אדלמן את האבסורד הגדול, כפי שהוא מתבטא ב' שיחורר וארשה בידי הצבא האדום: "החייל המשחרר הראשון שנכנס עצר וישאל אותו: 'אתה יהודי? אז איך זה אתה חי?' זה צילצל כמו הטלת חשד: 'אולי הוא הגנרל מרשה? אולי גנב ממושהו לחם?'"

סיפור מלחמת הגיטו היהודי בווארשה, כפי שתנה קראל רשמה מפיו של סגן מפקד המרד, הד"ר אדלמן, הוא סיפור פירפורי האחרונים של הלב היהודי ב' מערכה סרת-תיקווח. סיפור המובא בלא כחל וחסר מפיו של רופא-לב בווארשה של שנות השיבעים.

זהו ספר מעולה על ההומניזם היהודי, המעדיף הצלת נפש אחת על פני עולם מלואו. זהו תיאור פרק אחד מהשואה אשר מחתה מעל פני האדמה את ייחוד וארשה, שהיתה טרם המלחמה העול' מית השנייה בירת העולם היהודי, ליבו אשר עמד מלכת.

להקדים את אלוהים הינו ספר מופת תיעודי, המצליח להסיר מעל לשואה את אפר המילים של מאות סופרים שואנים נטולי יכולת סיפורתית ותיאורית, המתאר

* בימאי פולני שביים את איש השייש, איש הברזל.

החוויה הישראלית הכבוד הקנוי של שמואל פיזאר

תימנע שואה נוספת..." ושאר הבלים שנועדו אך ורק למטרה אחת: למכור את סיפרו כעוף החול. את סיפרו פותח פיזאר, כאותו יהודי גלותי שאהב להתחנך בכנף מעילו של הפריץ הפולני. הוא מתאר כיצד הוא ניצב במוסקבה ליד כנף מעילו של נשיא צרפת הקודם, ז'וסף ד'אסטון, משמאלו ניצב מנהיג פולין, והוא, הנער מהעיריה, כולו שמן זית של נחת מעצמו. כעוף החול הוא ספר של התחככות בגדול-יעולם, תוך העלאת זיכרונות מילדות נרדפת ונעשקת בימי הנאצים. כאשר התמונות המלוות את הספר מציגות את מסע הנצחונות של ניצול השואה פיזאר, ביניהן תמונות של:

אחרי אלי ויזל באו עוד ויזלים, אשר ריפדו מיליוני אותיות, במאות ספרים, שהצליחו להקנות את תחושת הקוראים, ומנעו מהם את היכולת להתמודד עיונית עם נושא מחריד זה. יש בשואנים נוסח אלי ויזל משום עלבון צורב לסבל, ליגון ולשכול — שהרי מדובר בספרים אשר לא נועדו להתמודד עם כל אלה, ומרתם העיקרית היא לשלוח אצבע מאשימה כל-פי עולם ומלואו. תוך התעלמות מחלוקה של היהדות בשואה, ומהתלהבים ההיס' טוריים שהוליכו אליה. זותי אצבע מא' שימה של ילד רעב האומר, בגלל השואה הפל מגיע לי..." כך נוהג אלי ויזל, שה' פך ליועץ הבית-הלבן לענייני שואה, וכך נהגים תלמידיו בשואנות.

שואן פיזאר וידיד ימאני חבר לכיתה

בישראל ראוי-ארור במהלך העשור האחרון מאות ספרי-זיכרונות של ניצולי שואה, שערכם, כנותרם, יכולת התיאור שלהם עולה פי עשרות מונים על זו של כעוף החול. ספרים אלה נמכרו בכמה עשרות עותקים. אלא שפיזאר, המציג עצמו כ'ירידם של גדולי-עולמי, הקים מערכת יחסי-ציבור מרתקת לסיפרו הרדוד, מערכת שאף הביאה את סיפרו אל פיסגת רבי-המכר בישראל. שמואל פיזאר, שהוא כיום, שואן בכיר", הגיע אשתד לביקור בישראל, פיזר ראיונות שונים בעיתונות, שהם סיפור על שאיפותיו להציל את המין האנושי מרעב, ועל כי הציונות

אני מקבל את הדוקטורט שלי בהארוארד, עם הנרי קויסינג'ר במספיקריסטי, בכיכר' האדומה במוסקבה, עם ז'ואן-יאק סרוואן שרייכר ולאח ככף-קוד, עם הפנסור א' קנדי ורעייית, עם שיח' אחמד זאכי ימאני, נ' חבר לכיתה בהארוארד, עם משה דיון בירושלים.

כעוף החול הוא ספר משעמם למדי, הר' רצוף בשמות של אישים מפורסמים, אירו-עים פוליטיים מישניים מצד אימת השואה — שבת-יאורה האותנטי-חויית כשל פי-זאר כישלון מוחלט. זהו ספר שעליבותו בולטת פי עשרת מונים ליד סיפרה של חנה קראל להקדים את אלוהים (ראה: תרגום). המתמודד התמודדות של ממש עם נושא השואה, ועם שימור עוצמת ההומניזם היהודי, שכמו אינו קיים כלל בסיפרו של פיזאר.

מסע נצחונותיו ואיסוף תמונות מנהיגי העולם שלצידם הצטלם פיזאר הוא רדוד, חוד-משמדי וחסר כל חן וערך סיפורתיים. התבשמות של המחבר מהישגיו ואלבום התמונות שלו, מעוררים ואוטמים אותו מהבנת השואה כפי שהיא היתה, ויעידו על כך תיאורו את שיח' אחמד זאכי ימאני חברי לכיתה בהארוארד..."

כעוף החול הוא אגרסיבי של יהודי גלותי, הפוחד מפני מדינת-ישראל, פוחד מפני עצמו, פוחד מפני האמת שלו — וממיר את כל פחדיו במדאמליט שהוא מעניק לעצמו. הצלחתו של פיזאר כעורך-דין בינלאומי, לא היטיבה עם כאבו והביאה לעולם ספר שואני משולל כל ערך, ספר אשר 'צירותו השואנות של אלי ויזל עשויות להראות לידו כיצרות-מיפות. חבל שהקוראים בישראל, שהיו מוכנים להקדיש מכספם ומומנם לספר זה, נפלו בפח שטמן להם פיזאר בשואנותו.

* שמואל פיזאר כעוף החול; עברית: אריה חשביה; הוצאת שוקן, 310 עמודים (כריכה קשה).